

**ქართველიზმები ჯალალ ედ-დინ რუმის
„არსთა მესნავიში“**

**SOME GEORGIAN LEXICAL ITEMS IN THE
MATHNAWI BY JALĀL AL-DĪN RŪMĪ**

გიორგი ლობჯანიძე
Giorgi Lobzhanidze

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: რუმი, არსთა მესნევი, ჰიპერბოლა,
ქართული პარალელი

Keywords: Rūmī, Mathnawī, Hyperbola, Georgian parallel

მეცამეტე საუკუნის დიდი სპარსელი პოეტი-მისტიკოსის, ჯალალ ედ-დინ რუმის (1207-1273), 6-ნაწილიანი პოემა დღემდე აქტიურად ითარგმნება და შეისწავლება მსოფლიოში. „არს-თა მესნევი“, რომელიც რუმის თანამედროვეთა მიერ სამართლიანად იქნა აღიარებული „სუფიზმის ენციკლოპედიად“ და რომელსაც სპარსული პოეზიის უკანასკნელმა კლასიკოსმა, აბდ ორ-რაჰმან ჯამიმ (1414-1472), „სპარსული ყურანი“ უწოდა, თემების, სიუჟეტების ალუზიებისა თუ რემინისცენციების ამოუწურავ საბადოს წარმოადგენს.

მთელი ამ ნარატივის „მუსლიმურ-აღმოსავლური ნაწილი“ საუკუნეების განმავლობაში საფუძვლიანად არის შესწავლილი და დამუშავებული. „მესნევის“ შექმნის შემდგომ დღევანდლამდე დაიწერა ათეულობით კომენტარი, რომელთა ავტორებიც პოემას სხვადასხვა კუთხით განმარტავდნენ და არ დარჩენილა თითქმის არც ერთი ასპექტი რუმის შედევერისა, რომ ამ კომენტარებში საგულდაგულოდ არ იყოს განხილული და შეძლებისდაგვარად ახსნილი თუ კლასიფიცირებული.

ამ ფონზე ჩვენთვის მოულოდნელობა აღმოჩნდა ის ფაქტი, რომ ტექსტში არის გარკვეული მონაკვეთები თუ ადგილები, რომელთა წინაშეც კომენტატორები საკუთარ უძღურებას აღიარებენ და შემოთავაზებული ვერსიის მიუხედავად, მსჯელობას ასრულებენ შუა საუკუნეების არაბულ-მუსლიმურ ლიტერატურაში გავრცელებული ფრაზა-კოდიტ: **مألف الله**, „და ალაჰმა უკეთ უწყის“, რაც მანამდე წარმოდგენილი აზრების სათუობას გამოხატავს.

საქმე ის არის, რომ ეს ფრაზა ხშირად არამხოლოდ რთული სუფისტური კონცეფციების ახსნისას გამოიყენება, არამედ გარკვეულ ლექსიკურ ერთეულებთანაც, რომელთა ზუსტი შინაარსიც კომენტატორთათვის უცნობია და მხოლოდ კონტექსტის მიხედვით უწევთ, გაარკვიონ, რას გულისხმობდა „დიადი განდობილი“.

ასეთი ლექსიკური ერთეულების დიდი ნაწილის შემთხვევაში აღმოჩნდა, რომ ჯალალ ედ-დინ რუმის პოემის ტექსტში

ჩართული აქვს ქართული სიტყვები, რომელთაც, ძირითადად, იყენებს როგორც მხატვრულ ხერხს ე. წ. „გაუცხოების“ ეფექტის შესაქმნელად.

ჩვენმა სპეციალურმა კვლევამ და დაკვირვებამ ათეულობით ასეთი სიტყვა გამოავლინა, რომელთა შესახებაც ვმსჯელობთ წარმოდგენილ მოხსენებაში. შევეცადეთ ამ ლექსიკური ერთეულების გარკვეულ კლასიფიკაციასაც – ისეთ სიტყვებად, რომლებიც უსათუოდ ქართული წარმოშობისაა (მაგალითად, „დილა“ ذیلا, „ციხე“ سیخه) და ისეთებად, რომელთა ქართული წარმოშობა, შესაძლოა, გარკვეულმა კვლევამ საეჭვო გახადოს, მაგრამ მაინც გვგონია, რომ რუმი სწორედ ქართული მასალითა და კონტექსტით სარგებლობდა (მაგ., „პური“ پور).

ლექსიკური ერთეულების გარდა, გვაქვს ორიოდე შემთხვევაც, როცა ქართველები და საქართველო სხვა კონტექსტში და განსხვავებული მხატვრული დანიშნულებით გვხვდება „მესნევიში“. კერძოდ, ქართველები, როგორც ომში დაუმარცხებლობისა და სიმამაცის გარკვეული სიმბოლოები, რთული აზრობრივ-მხატვრული მეტაფორებისა თუ ჰიპერბოლების შესაქმნელადაა გამოყენებული.

ლიტერატურა:

جلال البین رومی مثنوی معنوی به کوشش دکتر توفیق ه سبحانی تهران 1373

شرح جامع مثنوی معنوی کریم زمانی تهران 1378-1381

ჯალალ ედ-დინ რუმი, „არსთა მესნევი“. (2020). სპარსულიდან თარგმნა, შესავალი და განმარტებანი დაურთო გიორგი ლობჯანიძემ, წიგნი პირველი.

ჯალალ ედ-დინ რუმი, „არსთა მესნევი“. (2021). სპარსულიდან თარგმნა, შესავალი და განმარტებანი დაურთო გიორგი ლობჯანიძემ, წიგნი მეორე.

The six-volume poem by the thirteen-century great Persian poet-mystic Jalāl al-Dīn Rūmī (1207 – 1273) is still actively translated and studied worldwide. *Mathnawī* is an inexhaustible source of themes, plot allusions, and reminiscences. Rumi's contemporaries rightly recognized it as the "Encyclopedia of Sufism", and the last classic Persian poet Abd al-Rahman Jami (1414-1472) even called it the "Persian Qur'an".

The "Muslim-Eastern part" of the narrative has been thoroughly and elaborately studied over the centuries. From the creation of *Mathnawī* until today, dozens of commentaries have been written, authors have interpreted the poem from different angles, and almost no aspect of Rumi's masterpiece remained untouched and unexplained or unclassified as much as possible in these commentaries.

Against this background, we were surprised by the fact that there are certain passages or places in the text, in front of which the commentators admit their weakness and, despite the proposed version, they reason with a phrase-code common in the Arab-Muslim literature of the Middle Ages: *والله أعلم* , „and Allah knows better“, which shows the uncertainty of the aforementioned idea.

The fact is that this above-mentioned phrase is used not only to explain complex Sufi concepts but also with certain lexical items, the exact content of which is unknown to the commentator, and it is up to the context only to find out what was meant by the "Great Esoteric".

In the case of a large part of such lexical units, the text of Jalāl al-Dīn Rūmī 's poem includes Georgian words as an artistic technique to create the effect of "alienation".

Our special research and observation showed dozens of such words, which are being discussed in the paper. We classified such lexical units into two parts – words of Georgian origin (for example, "morning" *ديلا*, "castle" *سيخه*) and those whose Georgian Origin is doubtful, but we still think that Rūmī used Georgian material and context (for example, "bread" *بوري*).

Apart from lexical units, we have cases where we come across Georgians and Georgia in different contexts and for various artistic reasons. For example, Georgians as a symbol of undefeatability and bravery, are used to create numerous artistic metaphors and hyperbolas.

References:

جلال البين رومي مثنوي معنوي به کوشش دکتر توفیق ه سبحاني تهران 1373

شرح جامع مثنوي معنوي کریم زماني تهران 1378-1381

Jalāl al-Dīn Rūmī, Mathnawī, translated from Persian, with a Preface and commentaries by Giorgi Lobzhanidze, Book I, 2020.

Jalāl al-Dīn Rūmī, Mathnawī, translated from Persian, with a Preface and commentaries by Giorgi Lobzhanidze, Book II, 2021.